

Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Kalmar den 5 april 2019

---

lakttagelser vid inspektionen i korthet: Häktet Kalmar har 35 platser. Vid inspektionen vistades 34 intagna i häktet. Den 8 mars 2019 var det 38 intagna i häktet, vilket innebär en beläggningsgrad om 108 procent. Vid överbeläggning placeras häktet de intagna förutom i normalceller även i två rum som i normalfallet används för isoleringsbrytande insatser samt i tre besöksrum. Vid inspektionen kom fram att de två celler som häktet har övervägt att använda för dubbelbeläggning understiger 8 m² och därför inte kan användas för detta ändamål. Det innebär att det som mest kan vara 40 intagna i häktet. Vid inspektionen var samtliga intagna placerade i ordinarie celler.

Det är möjligt att tillföra besöksrummen viss utrustning för att de ska uppfylla delar av Kriminalvårdens krav för hur en normalcell ska vara utrustad. Häktet har en lokal skriftlig strategi för hur överbeläggning ska hanteras. Vid överbeläggning används bl.a. häktets rum avsedda för isoleringsbrytande åtgärder för placering av intagna. Under sådana förhållanden kan inte rummen användas för det avsedda ändamålet.

Inspektionens genomförande

Den 5 april 2019 genomförde biträdande enhetschefen Karl Lorentzon tillsammans med den internationella samordnaren Charlotte De Geer Fällman (protokollförare) på uppdrag av chefsJO Elisabeth Rynning en oanmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Kalmar.

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Under vintern 2018/19 har det vid flera tillfällen rapporterats i media om att Kriminalvården har brist på bl.a. häktesplatser. Platsbristen har lett till att intagna placerats tillsammans i häktesceller (s.k. dubbelbeläggning) och att intagna placeras i utrymmen som inte är avsedda för detta ändamål (t.ex. besöks-

och sjukrum). Överbeläggning i häkten har också medfört att häktade har blivit kvar i Polismyndighetens arrester. Liknande uppgifter har kommit fram vid Opcat-inspektioner under våren 2019.

Den 14 mars 2019 beslutade chefsJO Elisabeth Rynning att i ett initiativärende utreda beläggningssituationen inom Kriminalvården. Initiativets fokus är vilka konsekvenser överbeläggningen får för de frihetsberövade (se JO:s dnr O 19-2019).

Syftet med inspektionen av häktet Kalmar var att hämta in uppgifter som rör beläggningssituationen inom Kriminalvården. Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare samtalade med företrädare för häktet Kalmar om beläggningen i häktet. Därefter förevisades en av de celler som häktet hade för avsikt att vid behov använda för dubbelbeläggning och ett av de besöksrum som används för placering av intagna. Vidare talade JO:s medarbetare med två intagna. Vissa miljöer fotograferades.

Häktet Kalmar inspekterades av JO:s Opcat-enhet den 15 april 2013 (dnr 1996-2013).

lakttagelser vid inspektionen

Beläggningsgrad

Häktet Kalmar har 35 platser. Vid inspektionen vistades 34 intagna i häktet, vilket innebär att beläggningsgraden var 97 procent. Två intagna hade fängelse-domar som fick verkställas och övriga intagna var häktade. Av de häktade var det 13 som var belagda med restriktioner.

Domarna för de intagna som väntade på anstaltsplatser var verkställbara den 1 respektive den 6 april 2019. En av de intagna hade tilldelats en anstaltsplats från den 10 april 2019.

Vid inspektionen begärde JO:s medarbetare in uppgifter från häktet om beläggningsgraden den 1, 8, 15, 22 och 29 mars 2019 samt den eller dagar under 2019 när beläggningsgraden var som högst. Av uppgifterna framgår att häktet var överbelagt den 8 mars 2019, då beläggningsgraden var 108 procent. Ytterligare information om beläggningssituationen i häktet finns i en bilaga till detta protokoll.

Allmänt om överbeläggning i häktet

Häktet Kalmar har 35 ordinarie platser. Samtliga celler utom två saknar toaletter. Enligt företrädare för häktet Kalmar började man under hösten uppmärksamma att beläggningsgraden ökat. Under 2018 skrevs det in fler än 350 intagna i häktet och det ska jämföras med mer normala år då antalet intagna brukar stå vid 300. För att kunna hantera det ökade antalet intagna tog anstalts- och häkteschefen under hösten 2018 fram en skriftlig strategi för överbeläggning vid häktet Kalmar.

Av strategin framgår att häktet – utöver de 35 normalcellerna – har sex rum som kan användas vid överbeläggning. De sex rummen är häktets observationscell, två s.k. restriktionsrum, två besöksrum och gemensamhetsavdelningens dagrum. OBS-rummet ska bara användas för oplanerade inskrivningar som sker kl. 22.00–8.00. Fyra av rummen saknar säkerhetsdörrar och det måste enligt strategin beaktas vid valet av vilka intagna som placeras där. JO:s medarbetare noterade att rummen är utrustade med en kraftigare typ av låsbara dörrar. Enligt företrädare för häktet har det beställts en säkerhetsdörr till gemensamhetsavdelningens dagrum.

Enligt strategin för överbeläggning ska vakthavande befälet föredra behovet av extra personal för kriminalvårdsinspektör eller kriminalvårdschef i beredskap om en intagen placeras i ett rum utan säkerhetsdörr. Vid bedömningen av om det ska tas in extra personal ska beaktas att rummen inte har samma säkerhetsmässiga standard som normala bostadsrum. Vidare ska beaktas att rummen är utspridda i häktet och ligger skilda från häktets övriga celler. Behovet av extra personal ska även föredras om häktet har en överbeläggning med tre intagna eller fler. Restriktionsavdelningen, gemensamhetsavdelningen och besökskorridoren ska ronderas varje halvtimme kvälls- och nattetid om rummen används för beläggning.

Enligt företrädare för häktet har det inte förekommit att häktet har stängt för intag.

Dubbelbeläggning i häktet

Enligt företrädare för häktet Kalmar har det hittills inte skett någon dubbelbeläggning i häktet. Det har gjorts en bedömning att två celler skulle kunna användas för sådana placeringar. Cellerna – som är större än normalceller – är utrustade med toalett respektive toalett och dusch. Skälet till att det hittills inte har skett några dubbelbeläggningar är att häktet först vill installera våningssängar i cellerna. Detta eftersom det inte bedöms lämpligt att en intagen ska sova på en madrass som läggs direkt på golvet. Vidare måste det ske en kontroll av ventilationen för att säkerställa att kapaciteten är tillräcklig för två intagna.

Vid inspektionen mätte JO:s medarbetare tillsammans med företrädare för häktet de två cellerna. Den ena cellen uppmättes till drygt 7 m² (2,8x2,2 m+1x1 m) exklusive toalettutrymme. Den andra cellen uppmättes till 7,5 m² (3,4x2,2 m) exklusive toalettutrymme. Företrädarna för häktet konstaterade därför att cellerna inte motsvarar de krav som Kriminalvården ställer på en cell för att den

ska kunna dubbelbeläggas.¹ Det kommer därför inte bli aktuellt med någon dubbelbeläggning i häktet.

Placering av intagna i andra utrymmen än normalcell

De tre rum som används för isoleringsbrytande åtgärder ligger i en mindre korridor, skilda från övriga häktesceller.

Restriktionsrum 2 används i normalfall av intagna med restriktioner för att spela tv-spel. Rummet är möblerat med några fåtöljer och har en vägghängd tv. Om rummet används för placering förses det med två madrasser som läggs på golvet. Rummet har ett gallerförsatt fönster som av säkerhetsskäl försetts med plexiglas utanpå gallret. Fönstret saknar gardiner eller liknande med vilka den intagna kan reglera inflödet av dagsljus. Rummet uppmättes av JO:s medarbetare till 8 m² (1,9x4,4 m).

Restriktionsrum 3 används i normalfall av intagna med restriktioner för avslappning. Rummet är utrustat med en elektrisk massagestol och en vägghängd tv. Rummet uppmättes av JO:s medarbetare till drygt 9 m² (3,2x3 m). Om rummet används för placering förses det med två madrasser som läggs direkt på golvet. Eftersom rummet saknar fönster bör det – enligt häktets strategi för överbeläggning – endast användas för placering av intagna som vistas på gemensamhetsavdelningen under dagtid. En placering bör vidare inte överstiga två dagar.

Båda restriktionsrummen är kameraövervakade och enligt företrädare för häktet täcks kamerorna över när rummen används för placering av intagna. Rummen saknar samtalsanläggningar, men de intagna kan påkalla uppmärksamhet genom en larmsignal.

Häktets besöksrum ligger i en korridor som är skild från övriga häktesceller. *Besöksrum 2* och *besöksrum 3* uppmättes av JO:s medarbetare till 8 respektive 9 m² (1,8x4,4 m och 4,4x2,1 m). Båda rummen är försedda med fönster som saknar galler. Fönstren är dock utrustade med säkerhetsglas och tunnare gardiner. Rummen är utrustade med samtalsanläggningar. Om rummen ska användas för placering av intagna förses de med två madrasser som läggs direkt på golvet. Enligt företrädare för häktet har besöksrummen hittills under året bara vid några få tillfällen använts för placering av intagna.

Dagrummet i gemensamhetsavdelningen används i normalfall under dagtid av intagna utan restriktioner. I likhet med övriga rum som används för tillfälliga placeringar är dagrummet skilt från övriga häktesceller. Enligt häktets strategi för överbeläggning bör rummet endast användas för placering över dygnsvilan.

---

¹ Enligt Kriminalvårdens dokument *Nationell rutin för dubbelbeläggning på häkte* (dnr 2018-14601-10) bör dubbelbeläggning undvikas i celler som har en golvyta som understiger 8 m² (exklusive toalettutrymmen).

Enligt företrädare för häktet används rummet bara i nödfall för placering, eftersom det påverkar möjligheten att erbjuda intagna vistelse i gemensamhet.

Enligt företrädare för häktet används rummen för placering i så liten utsträckning som möjligt. När en normalcell blir ledig flyttas den intagne dit.

Vistelse i gemensamhet och isoleringsbrytande åtgärder

Häktet har en gemensamhetslokal där intagna utan restriktioner kan vistas under dagtid. Om möjligt försöker häktet att låta samtliga intagna vistas tillsammans i en grupp. Det innebär att de intagna kan vara på gemensamhetsavdelningen under större delen av dagen. Ibland kan det vara nödvändigt att av säkerhetsskäl dela upp de intagna i två grupper. Det innebär att de intagna får hälften så mycket tid i gemensamhet som i normalfallet. Två grupper medför även att de intagna måste slussas från gemensamhetsavdelningen vid fler tillfällen.

Häktet har tre rum som kan användas för isoleringsbrytande åtgärder. Förutom ett gym, finns ett spelrum där intagna kan spela tv-spel och ett avslappningsrum. Spelrummet och avslappningsrummet används för placering av intagna vid överbeläggning. När det är intagna placerade i rummen kan de inte användas för isoleringsbrytande åtgärder.

Intagnas rätt till daglig utomhusvistelse

Samtliga intagna erbjuds dagligen en timmes utomhusvistelse. Enligt företrädare för häktet Kalmar har perioderna av överbeläggning inte påverkat möjligheterna att erbjuda de intagna daglig utomhusvistelse.

Intagnas möjlighet till sysselsättning och förströelse

Häktet har en arbetsdrift som innebär att intagna kan sysselsätta sig med förpackningsarbete. Tidigare var det intagna i gemensamhet som deltog i arbetsdriften. Det pågår dock ett pilotprojekt i häktet där intagna med restriktioner ges möjlighet till sysselsättning. De intagna tas ut två och två i produktionslokalen där de får arbeta i två timmar. De skiljs åt med en vikvägg och får bara tala med personalen. Åklagaren tillfrågas innan två intagna placeras tillsammans i produktionslokalen. Häktet har planer på att bygga om produktionslokalen för att det ska vara möjligt att sysselsätta fyra intagna åt gången. Enligt företrädare för häktet innebär pilotprojekt att häktet har större möjligheter att nå Kriminalvårdens mål för isoleringsbrytande åtgärder.

I samtal med en intagen som var belagd med restriktioner kom det fram att han var mycket positiv till att komma ut till produktionslokalen. Enligt den intagna är det skönt att få byta miljö och i produktionslokalen får de intagna brygga kaffe på egen hand. Vidare upplevde han det som positivt att kunna röra sig i lokalen och på egen hand få låsa om sig på toaletten.

I samtal med en intagen som inte var belagd med restriktioner kom det fram att han hade flyttats till häktet Kalmar från ett annat häkte. I det andra häktet hade

han möjlighet till daglig sysselsättning. Flytten till Kalmar innebar att han inte längre hade möjlighet att arbeta ihop pengar till snus m.m.

Intagnas möjlighet att ta emot besök m.m.

Häktet har tillgång till tre besöksrum. Eftersom rummen bara i yttersta nödfall används för placering av intagna, har det höga beläggningstrycket, enligt företrädare för häktet, inte haft någon negativ inverkan på de intagnas möjligheter att ta emot besök.

I samtal med en intagen kom det fram att han hade flyttats till häktet Kalmar från ett annat häkte. Det andra häktet ligger närmare hans hemort och där hade han möjlighet att ta emot besök av anhöriga. Det stora avståndet mellan hemorten och Kalmar gör att han inte har kunnat ta emot besök sedan han kom till häktet Kalmar. Han har varit placerad på ett ytterligare ett häkte. Efter varje flytt har han varit tvungen att göra nya hemställningar om att få ringa till anhöriga. Det krävs inte nya telefonstillstånd, men han gavs inte möjlighet att ringa till sina anhöriga under den tid hemställningarna prövades av häktena. Uppskattningsvis innebar förflyttningarna att han inte gavs möjlighet att ringa anhöriga under två till fyra dagar.

Tillgången till hälso- och sjukvård

Häktet delar tillsammans med anstalten på två sjuksköterskor som arbetar heltid. Enligt företrädare för häktet har beläggningssituationen inte påverkat de intagnas möjlighet att få tillgång till sjukvård.

En intagen framförde klagomål över att häktena förhåller sig olika till den medicineringshan har för sin ADHD. På häktet Karlskrona fick han tillgång till sin medicin, men när han flyttades till häktet Helsingborg beslutade sjukvården att han inte skulle få ha medicinen. Medicinen sattes ut och det ledde till att han blev rastlös och att det blev ”kaos i huvudet”. När han kom till häktet Kalmar sattes medicinen in igen. I samband med att han blev gripen av polisen blev han av med sina glasögon. Flytten mellan olika häkten gjorde att processen att skaffa nya glasögon drog ut på tiden. Det var först när han kom till häktet Kalmar som han fick nya glasögon. Han hade då varit utan glasögon i två månader.

Vid inspektionen uppmärksammades JO:s medarbetare på en intagen som vid flera tillfällen flyttats mellan olika häkten. Den intagne var svårt skadad och hade en läkarkontakt vid Skånes universitetssjukhus Lund. Den häktade placerades inledningsvis på häktet Helsingborg dit han fördes från sjukhuset i början av 2019. Efter knappt två veckor transporterades han av säkerhetsskäl till häktet Malmö. Under vistelsen där undersöktes han av läkare. Efter elva dagar förflyttades den häktade på grund av platsbrist till häktet Växjö. Under sin vistelse i det häktet fördes han två gånger till sjukhus för undersökningar. Efter en vecka transporterades han vidare till häktet Jönköping. Dagen efter ankomsten fördes han till akutmottagningen. Efter fyra dagar transporterades den häktade till häktet Kalmar. Tre dagar efter ankomsten transporterades den häktade till akutmottagningen. En dryg vecka senare transporterades han på nytt till sjuk-

hus. Efter en dryg månad transporterades den häktade tillbaka till häktet Helsingborg. Det innebär att den häktade under en tremånadersperiod vid sex tillfällen transporterats mellan olika häkten och att han vid varje nytt häkte genomgick nya bedömningar av läkare.

Transporter av intagna

Enligt företrädare för häktet Kalmar har den ansträngda beläggningssituationen gjort att det vid vissa situationer är nödvändigt att flytta intagna med kort varsel. Vid några tillfällen har häktespersonal fått genomföra transporter. Det har varit fråga om transporter till häktet Växjö och häktet Jönköping.

JO:s medarbetare talade med en intagen som hade varit placerad i häktet Karlskrona under en dryg vecka för att därefter transporteras till ett häkte i Skåne. Enligt den intagne fick han reda på transporten med mycket kort varsel och gavs bara tio minuter att packa ihop sina saker. En annan intagen som flyttats runt mellan ett antal häkten uppgav att han kände en ständig oro över att på nytt bli flyttad till ett annat häkte. Han hör inte till häktets normala upptagningsområde och har kommit relativt långt i sin process. Av den anledningen upplevde han det som att han är ”utbytbar” om häktet behöver ta in en häktad som hör till Kalmar tingsrätts domsaga.

Övrigt

I samtal med de intagna kom det fram att de föredrog att vara placerade på mindre häkten av häktet Kalmars storlek. Ett av skälen är att de intagna har mer kontakt med häktespersonalen på ett mindre häkte.

Vid protokollet

Charlotte De Geer Fällman

Justeras den 4/6-19

Karl Lorentzon

Jag har tagit del av protokollet, och kommer att inom ramen för initiativärendet om beläggningssituationen i Kriminalvården återkomma till de iakttagelser som gjorts vid inspektionen.

2019-06-07

Elisabeth Rynning